

STICHTING HET NATIONALE PARK
DE HOGE VELUWE

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
Directoraat Generaal Natuur, Visserij en Landelijk Gebied,
ter attentie van Alice Paffen
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Digitaal: <https://www.internetconsultatie.nl/aanvullingsregelingnatuur>

Per e-mail: a.a.paffen@minlnv.nl

datum:	ONS kenmerk:	ONDERWERP:
9 juni 2020	SV-09-06-2020	reactie op consultatie ontwerp- Aanvullingsregeling natuur Omgevingswet

Excellentie,

Inleiding

Graag maakt Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe ("NPDHV"), als grondeigenaar en beheerder van Het Nationale Park De Hoge Veluwe, gebruik van de mogelijkheid haar zienswijze te geven op de ontwerp-Aanvullingsregeling natuur Omgevingswet ("Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur"), zoals dat op 15 april 2020 ter consultatie is aangeboden. Zienswijzen kunnen tot 11 juni 2020 worden ingestuurd. De zienswijze van NPDHV treft u hierna aan in de vorm van enkele opmerkingen van algemene aard naast artikelsgewijze opmerkingen. Deze laatste categorie van opmerkingen volgt de systematiek van de Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur zelf.

Algemene opmerkingen

Achtergrond

In navolging op de reactie van NPDHV van 25 maart 2019 op het ontwerp-Aanvullingsbesluit natuur, hecht NPDHV eraan om ook in onderhavige reactie te benadrukken dat Het Nationale Park De Hoge Veluwe uniek is. Niet alleen voor wat betreft de aanwezige flora en fauna, maar ook voor wat betreft de wijze waarop daarmee wordt omgegaan. Dit komt terug in de driedelige missie van NPDHV:

- a) het duurzaam beheren en openstellen van Het Nationale Park De Hoge Veluwe en het aanbieden en organiseren van een brede diversiteit aan eigentijdse activiteiten en faciliteiten;
- b) vanuit gedrevenheid zo veel parkbezoekers als mogelijk inspireren en onbekommerd laten genieten van de eenvoud en authenticiteit van het unieke drieluik:
  - a. natuur & landschap;

- b. kunst & architectuur; en
- c. historische verhalen;
- c) het duurzaam investeren in het behouden, versterken en vernieuwen van het drieluik.

Kenmerkend voor NPDHV is dat een integrale aanpak op de langere termijn wordt nagestreefd waarbij aandacht is voor vijf hoofdthema's: ecologie, erfgoed, economie, onderzoek en educatie. Hieruit blijkt al dat NPDHV een integrale (actieve) benadering hanteert. NPDHV beheert haar natuur niet voor zichzelf, maar voor de volgende generaties. De langetermijnvisie is dus haar kernvisie. Het gevolg is dat Het Nationale Park De Hoge Veluwe (desondanks, of juist daardoor) een hoge biodiversiteit kent én veel bezoekers kan ontvangen. NPDHV beheert verschillende individuele doelen afzonderlijk en in combinatie op een hoog niveau.

De strategie van NPDHV is in de kern gericht op het behoud van een goede balans tussen ecologie en economie. Een hoog ecologisch niveau vereist nauwkeurig en consistent beheer met daartegen afgewogen gedegen bezoekersmanagement. De ruimtelijke zonering is de sleutel voor enerzijds bescherming van kwetsbare flora en fauna en anderzijds optimale parkbeleving door de bezoekers. Het in de afgelopen decennia bereikte ecologische niveau was niet mogelijk geweest zonder een op zelfstandigheid gericht en afgewogen economisch (natuur)beleid. NPDHV dekt de exploitatie van Het Nationale Park De Hoge Veluwe in grote mate uit inkomsten van bezoekers.

Verantwoordelijkheid bij de eigenaar/beheerder

NPDHV wenst in dit kader nogmaals te benadrukken dat natuurbeheer niet de primaire (en zeker niet de exclusieve) verantwoordelijkheid is van de overheid, maar van de grondeigenaar/beheerder. NPDHV meent dat eigenaren/beheerders van natuurgebieden meer ruimte moeten krijgen om naar eigen inzicht hun terreinen te kunnen beheren. Dat betekent dat ervaren eigenaren/beheerders van natuurgebieden (eigenaren die zich hebben bewezen) moeten worden vrijgesteld van stringente en belastende (administratieve) lasten onder de natuurwetgeving. Door naar eigen inzicht te kunnen beheren, wordt optimaal gebruikgemaakt van de expertise in het veld. Eigenaren/beheerders moeten zelf een plan (of programmatische aanpak, zoals hieronder beschreven) kunnen opstellen, waarbij zij naar eigen inzicht een afweging kunnen maken tussen de verschillende natuurdoelen. Dit zorgt voor de juiste kennis op de juiste plaats (alsmede het behoud daarvan) en een vermindering van de administratieve lasten voor partijen die in de praktijk bewezen hebben natuur op een vakkundige wijze te beheren.

Programmatische aanpak flora- en faunabeheer door gecertificeerd

Programmatische aanpak flora- en faunabeheer door gecertificeerd natuurbeheerder

De zojuist beschreven achtergrond verklaart dat en waarom NPDHV met een brede blik kijkt naar de wijze waarop het stelsel van de Wet natuurbescherming wordt opgenomen in het stelsel van de Omgevingswet. Niet vanuit sectorale belangen, maar vanuit een integrale benadering waarbinnen ruimte is voor meerdere belangen, met oog voor de langere termijn.

Geheel passend binnen de systematiek van de Omgevingswet zou het ook voor natuurbeheerders mogelijk moeten zijn om te kunnen werken met een *programmatische aanpak*. In dit kader zou, bijvoorbeeld, een programma met een gebiedsgericht karakter kunnen worden vastgesteld met hantering van lange termijn doelen. Gedacht kan worden aan een tienjarenplan met een doorkijk naar de nog langere termijn. Zoals NPDHV eerder in haar reactie op het ontwerp-Aanvullingsbesluit natuur naar voren heeft gebracht, zou met een programmatische aanpak NPDHV de ruimte moeten kunnen krijgen om de gestelde lange termijn doelen te kunnen bereiken, zonder dat voor elke afzonderlijke handeling omgevingsvergunningen moeten worden aangevraagd en verkregen. Een programmatische aanpak zou ruimte laten om flexibel om te gaan met wat NPDHV ervaart als overregulering (wat ook geldt voor de voorliggende Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur). NPDHV benadrukt dat op zichzelf bezien deze wet- en regelgeving lovenswaardige doelen nastreeft. Maar waar alle regelgeving samenkomt, verdwijnt de flexibiliteit die NPDHV nodig heeft om de doelen die zij nastreeft te kunnen bereiken en te kunnen waarborgen, waaronder de instandhouding van kwalitatief hoogwaardige flora en fauna. Met een programmatische aanpak worden – in ieder geval voor NPDHV– de doelen bereikt die de Omgevingswet nastreeft: het omgevingsrecht wordt inzichtelijk, voorspelbaar, makkelijker in het gebruik, besluitvorming wordt sneller en beter, het creëert ruimte voor maatwerk en niet in de laatste plaats staat de leefomgeving dan pas echt op een samenhangende manier centraal.¹

NPDHV illustreert dit graag met een voorbeeld die deze Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur aangaat:

Artikelen 4.3; 4.24 en 4.25 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur zien respectievelijk op: gelijkwaardige maatregelen, de melding voor het vellen van houtopstanden en de locatie van herbepanting. In het kader van zowel deregulering alsook het duurzaam beheren van Het Nationale Park De Hoge Veluwe, zou NPDHV een programmatische aanpak prefereren, waarbij repetitieve meldingen en verplichtingen over herbepanting niet meer nodig zijn. Met een programmatische aanpak zou bijvoorbeeld volstaan kunnen worden met de verrichting en vaststelling van een nulmeting en eindmeting, in

---

¹ 'Waarom een stelselherziening?', Omgevingwetportaal.nl, link op 28 mei 2020 verkregen via: <https://www.omgevingswetportaal.nl/wet-en-regelgeving/waarom-een-stelselherziening>.

samenwerking met het bevoegd gezag. Dit onder voorwaarde van – bijvoorbeeld – de afspraak dat na tien jaar evenveel hout/houtopstanden in Het Nationale Park De Hoge Veluwe aanwezig moeten zijn, of, indien gewenst, een vastgesteld percentage meer dan tien jaar ervoor. In dat geval hoeft niet te worden bepaald waar die bomen moeten staan. Op die manier kan NPDHV Het Nationale Park De Hoge Veluwe beheren met de natuur en de biodiversiteit als centrale doelen en inspelen op de behoeften van de natuur, in plaats van te worden geleid door administratieve inspanningen. En op deze wijze kan NPDHV – met al haar kennis en expertise – ook zelf bepalen waar in Het Nationale Park De Hoge Veluwe herbepanting zal plaatsvinden. Op dit moment en zoals het ernaar uitziet, beperken de *middelen* (de verplichte administratieve inspanningen) een organisatie als NPDHV in het nastreven van het gemeenschappelijk doel (hoogwaardig natuurbeheer).

Om dit te bewerkstelligen, ziet NPDHV voor zich dat – bijvoorbeeld – een systeem van certificering in het leven wordt geroepen, vergelijkbaar met de aanwijzing van NPDHV op basis van haar kennis en kunde als bedoeld in artikel 4.13 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. Op basis van een dergelijke aanwijzing zouden organisaties kunnen worden gecertificeerd, wat hen het recht geeft met de programmatische aanpak te kunnen werken en waardoor die organisaties worden ontheven van diverse administratie-, vergunning- en meldingsplichten.

NPDHV meent dat het stelsel van de Omgevingswet niet zonder meer recht doet aan alle vormen van natuurbeheer in Nederland. Door voor natuurbeheer een programmatische aanpak te introduceren, kan beter worden aangesloten bij de noodzaak die partijen voelen om een meer integrale omgang met flora- en faunabeheer na te streven. NPDHV benadrukt nogmaals dat zij graag met de Minister in gesprek gaat over een nadere invulling van het hiervoor gepresenteerde voorstel.

Artikelsgewijze opmerkingen

Afdeling 3.1 faunabeheereenheid waarvan LNV bevoegd gezag is

Artikel 3.1 (faunabeheereenheid waarvan LNV bevoegd gezag is)

Artikel 3.1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur heeft betrekking op de faunabeheereenheid waarvan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ("**Minister van LNV**") het bevoegd gezag is, namelijk voor zover het gaat om terreinen waar de Kroondrager gerechtigd is tot het uitoefenen van de jacht (artikel 8.1 lid 3 Ow en 6.4 Omgevingsbesluit). Volgens de toelichting bij de Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur (hierna: "**Ontwerp Toelichting**") gaat het om Kroondomein Het Loo. In zoverre begrijpt NPDHV dat het artikel geen betrekking heeft op haar werkgebied. NPDHV wil desondanks in het kader van dit artikel graag enkele opmerkingen plaatsen.

Uit de Ontwerp Toelichting blijkt het volgende:

"De verplichting voor jachthouders om zich overeenkomstig artikel 8.2, eerste lid, van de Omgevingswet aan te sluiten bij een wildbeheereenheid heeft geen toegevoegde waarde in een situatie als de onderhavige, waarin sprake is van een groot gebied dat slechts één beheerder heeft en een samenhangend en verantwoord beheer van het terrein is verzekerd."

Ook Het Nationale Park de Hoge Veluwe omvat een groot gebied dat slechts één beheerder (NPDHV) heeft. Daarnaast heeft NPDHV wel bewezen een samenhangend en verantwoord beheer van het terrein te verzekeren. NPDHV vraagt zich af of hierdoor geconcludeerd kan worden dat zij zich niet hoeft aan te sluiten bij een wildbeheereenheid.

NPDHV vraagt zich daarnaast af waarom in dit artikel, maar ook elders in de Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur beperkende regels worden gesteld aan regels die op zichzelf al als doel hebben om schade te bestrijden. NPDHV licht dit toe. In artikel 3.1 lid 2 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur zijn de gegevens beschreven die dienen te worden opgenomen in het faunabeheerplan². In onderdeel f wordt bijvoorbeeld bepaald dat het faunabeheerplan de gewenste stand dient te beschrijven van de diersoorten waarvoor een duurzaam beheer of bestrijding noodzakelijk wordt geacht. In onderdeel g is bepaald dat het faunabeheerplan een beschrijving moet bevatten per diersoort van de aard, omvang en noodzaak van de maatregelen, die zullen worden genomen om de gewenste stand te bereiken. NPDHV kan de verplichting een gewenste stand van schadeveroorzakende dieren voor te schrijven niet goed volgen wanneer *schadebestrijding* het doel is van het beheer. Het komt NPDHV meer doelmatig voor te beschrijven wat een acceptabel niveau van schade zou zijn met als voorwaarde dat de stand van het desbetreffende diersoort niet onder het niveau komt waarop de duurzame instandhouding niet meer kan worden gegarandeerd. NPDHV vraagt de Minister om deze vorm van benadering door te voeren in het nieuwe Omgevingsstelsel.

In onderdeel i van artikel 3.1 lid 2 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur is verder onder meer voorgeschreven dat, voor zover het plan betrekking heeft op het beheer van edelherten, damherten, reeën of wilde zwijnen, een beschrijving dient te worden opgenomen van het voedselaanbod alsmede een beschrijving van de relatie tussen dit voedselaanbod en de grootte van de populatie van de betrokken dieren. NPDHV merkt op dat deze beschrijving niet wordt gevraagd voor – bijvoorbeeld – ganzen en konijnen.

---

² Als bedoeld in artikel 3.1 lid 2 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. Passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild levende dieren vormen onderdeel van het faunabeheerplan. Zoals nu nog blijkt uit artikel 3.12 lid 4 Wet natuurbescherming, straks 6.2 lid 1 Omgevingsbesluit.

NPDHV ziet graag verduidelijkt waarom dit wel wordt voorgeschreven ten aanzien grofwild en wat hiervan de meerwaarde is.

Afdeling 4.1 algemene bepalingen

Artikel 4.3a (gelijkwaardige maatregelen)³

Regels in paragraaf 4.1.1 Omgevingswet kunnen voorschrijven dat een maatregel moet worden getroffen. Als in paragraaf 4.1.1 Omgevingswet wordt voorgeschreven dat een maatregel moet worden getroffen, dan kan op aanvraag toestemming worden verleend om in de plaats van die voorgeschreven maatregel, een gelijkwaardige maatregel te treffen. Met een gelijkwaardige maatregel dient dan ten minste hetzelfde resultaat te worden bereikt als met de voorgeschreven maatregel is beoogd. Artikel 4.3a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur bepaalt wanneer wel/geen toestemming kan worden gevraagd om een gelijkwaardige maatregel te treffen. Voor zover relevant gaat NPDHV daar hier verder bij het betreffende artikel op in.

Afdeling 4.5 Algemene regels die de natuur betreffen: Natura 2000-activiteiten

Artikel 4.12a (methode berekenen stikstofdepositie Natura 2000-activiteit)

Blijkens de Ontwerp Toelichting bij artikel 4.12a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur komt het voorschrijven van de AERIUS Calculator versie 2019a voor de berekening van de stikstofdepositie voort uit de Spoedaanpak stikstof bouw en infrastructuur die op 20 december 2019 ter internetconsultatie is voorgelegd⁴. NPDHV merkt op dat het voorschrijven van één instrument voor de berekening van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden, met uitsluiting van andere instrumenten, mogelijk een beperking is voor de flexibele inzet van instrumenten. Dit lijkt niet nader onderzocht; NPDHV geeft de Minister in overweging dit nader te onderzoeken.

NPDHV benadrukt, mede met het oog op artikel 4.12a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur, dat zij graag de mogelijkheid en flexibiliteit openhoudt om als parkbeheerder ten behoeve van de realisatie van eigen projecten in Het Nationale Park de Hoge Veluwe die maatregelen te nemen die gericht zijn op natuurherstel. NPDHV wil bovendien dat deze relatie ook de andere kant op geldt: indien NPDHV maatregelen neemt waardoor dit ruimte voor stikstofdepositie creëert, wil NPDHV de mogelijkheid openhouden om in de toekomst van die ruimte zelf gebruik van te maken, in plaats van een onderneming in de buurt, die geen inspanning voor deze gunstige effecten heeft verricht. Waarom zou een natuurbeheerder investeren als hij zelf niet van de gecreëerde ruimte kan profiteren? De prikkel (en het enthousiasme) om te investeren wordt in dat geval weggenomen. Maatregelen als natuurherstel, beheersmaatregelen en compensatie

³ Hoofdstuk 4 Algemene regels over activiteiten geregeld in het besluit activiteiten leefomgeving.

⁴ En inmiddels per 24 maart 2020 inwerking is getreden, *Stcrt.* 2020, 15825.

dienen daarom als eerste ten goede te komen aan de eigenaar/beheer. Immers, verbetering van de natuur komt voornamelijk tot stand door de inspanningen en investeringen van eigenaren/terreinbeheerders. De daarmee ontstane ontwikkelingsruimte zou op ten goede moeten komen aan de eigenaar/beheerder, bijvoorbeeld om hun bedrijvigheid rendabel te houden (en waardoor dus opnieuw in natuurbehoud en –herstel kan worden geïnvesteerd). De Minister kan daarbij bijvoorbeeld denken aan het aanleggen of vernieuwen van bezoekerscentra, het aanleggen van nieuwe loop-, wandel- en fietspaden of bijvoorbeeld ruimte voor (autonome) groei in bezoekersaantallen. NPDHV verzoekt de Minister de mogelijkheid te bieden aan eigenaren/beheerders om een deel van de door hen aantoonbaar gecreëerde (ontwikkelingsruimte) te reserveren voor eigen gebruik (in de toekomst).

Afdeling 4.6 Algemene regels die de natuur betreffen: regels over de uitoefening van de jacht en over gebruik van vang- en dodingsmiddelen

De titel van afdeling 4.6 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur doet vermoeden dat deze afdeling mede ziet op het gebruik van vang- en dodingsmiddelen. In de betreffende afdeling lijken hier echter geen (nadere) regels over te worden gesteld. Gelet op de gestelde nadere regels over vang- en dodingsmiddelen in paragraaf 7.1.8a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur, lijkt hier sprake te zijn van een verschrijving.

§ 4.6.1 Regels over de uitoefening van de jacht

Artikel 4.13 (erkende organisaties: uitoefening jacht met toestemming jachthouder)

Gelet op de inspanningen van NPDHV, begrijpt zij dat NPDHV in het voorgestelde artikel 4.13 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur wordt aangewezen als organisatie die een duurzaam beheer van populaties in het wild levende dieren in voldoende mate verzekert als bedoeld in artikel 11.65, eerste lid, onder d, onder 3°, van het Besluit activiteiten leefomgeving. Volgens de Ontwerp Toelichting gaat het hier om professionele organisaties met een doelstelling die een duurzaam faunabeheer verzekert; deze organisaties hebben in de praktijk op dat vlak ook een ruime ervaring en kundigheid. Deze aanwijzing is in lijn met de regeling in artikelen 3.2 en 3.3 van het Besluit natuurbescherming. NPDHV kan zich hierin vinden. NPDHV verwijst in dit verband nog graag op wat zij reeds in de inleiding van deze zienswijze heeft opgemerkt ten aanzien van een programmatische aanpak al dan niet in samenhang met de mogelijkheid tot certificering.

Artikel 4.14 (opening jacht)

Uit de Ontwerp Toelichting bij de Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur volgt dat in artikel 8.3 lid 4 Omgevingswet fazanten (*Phasianus colchicus*), hazen (*Lepus Europaeus*),

wilde eenden (*Anas platyrhynchos*), houtduiven (*Columba palumbus*) en konijnen (*Orycto-lagus cuniculus*) zijn aangewezen als wild dat mag worden bejaagd. In de Ontwerp Toelichting bij de Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur wordt gesteld dat dit de soorten zijn die algemeen voorkomen en die bovendien – gezien de staat van instandhouding – de jachtdruk kunnen verdragen. Daarbij is kennelijk overwogen dat de jacht de bestrijding van schade door de betrokken soort en het voor de soort noodzakelijke populatiebeheer kan ondersteunen, wat ook van belang is in het licht van het maatschappelijk draagvlak voor de uitoefening van de jacht. In artikel 4.14 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur wordt daarom voor voornoemde vijf wildsoorten de jacht geopend voor bepaalde tijdvakken. Daarbij zijn de perioden waarin de betrokken soorten bejaagd kunnen worden, ongewijzigd overgenomen uit artikel 3.5 Regeling natuurbescherming. NPDHV wil ten aanzien hiervan graag opmerken dat naast voornoemde dier(soort)en, ook grofwildsoorten en verschillende ganzensoorten algemeen voorkomen en de jachtdruk kunnen goed verdragen. Desondanks is de lijst beperkt. NPDHV is daarom voorstander van een heroverweging en actualisering van deze lijst, in die zin dat zou moet worden overwogen de lijst met deze dieren uit te breiden, althans te motiveren waarom de lijst beperkt blijft tot onderhavige soorten.

Afdeling 4.7 Algemene regels die de natuur betreffen: overig

§ 4.6.2 Houtopstanden, hout en houtproducten

NPDHV merkt op dat hier sprake is van een verschrijving. Zij gaat ervan uit dat hier is bedoeld de paragrafen door te nummeren en dat dus bedoeld is: § 4.7.2.

Artikel 4.24 (melding bij vellen houtopstand); artikel 4.25 (maatwerk: locatie herbeplanting)

NPDHV merkt in dit verband op dat zij de meldplicht – zeker gelet op artikel 4.3a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur - te stringent vindt. Bij elk geval van het vellen van houtopstand dient een melding te worden gedaan met gebruik van dit formulier. NPDHV is een professionele partij die in het kader van het beheer van het park een eigen inschatting kan maken wanneer een melding nodig is en wanneer dat administratief belastend en onnodig is, bijvoorbeeld in het geval wanneer sprake is van een gesloten balans waarbij dezelfde omvang houtopstand (elders in Het Nationale Park de Hoge Veluwe) wordt aangeplant. NPDHV herhaalt dat het haar voorkeur heeft daarnaast te werken binnen een grotere (programmatische, zie de algemene opmerkingen aan het begin van deze zienswijze) aanpak, verspreid over meerdere jaren waarbij de aanpak als doel heeft de houtopstand binnen Het Nationale Park de Hoge Veluwe als geheel te behouden, maar waarbinnen flexibiliteit mogelijk is ten

aanzien van de concrete invulling.⁵ Dit draagt bij aan de verlichting van administratieve lasten alsook de ontwikkeling van een natuurlijk bos, rijk aan biodiversiteit en met een lange termijn visie. NPDHV wordt nu beperkt in het bereiken van het gezamenlijk doel – hoogwaardige natuur – door middelen die dit juist trachten te faciliteren: de weinig flexibele regels en verplichtingen. NPDHV vraagt de Minister deze opmerkingen in overweging te nemen en waar mogelijk door te voeren.

Een en ander geldt ook ten aanzien van hetgeen is geregeld in artikel 4.25 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. Strikt genomen (en vanwege de verwijzing naar artikel 11.130 onder b en onder 1° van het Besluit activiteiten leefomgeving) ziet het artikel op herbepantingsgebieden waarvoor de Minister van LNV het bevoegd gezag is; echter ook hiervoor geldt dat de gebieden ten koste gaan van (noodzakelijke) flexibiliteit.

§ 4.7.3 Cites en invasieve exoten

Artikel 4.26 (fyto sanitair certificaat)

In artikel 4.26 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur worden de plantensoorten aangewezen waarvoor een fyto sanitair certificaat is benodigd zoals bedoeld in artikel 3.32 onder a van het Besluit activiteiten leefomgeving. NPDHV heeft voor nu geen opmerkingen anders dan dat zij ervan uit gaat dat hier is bedoeld: artikel 3.32 onder a van het Besluit *kwaliteit* leefomgeving⁶.

Artikel 4.27 (aangewezen soorten voor uitzondering op het verbod te handelen in strijd met invasieve-exoten-basisverordening)

NPDHV vraagt zich in het kader van artikel 4.27 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur af na verloop van hoeveel tijd bepaalde diersoorten, die zich (op positieve wijze) in Nederland hebben gevestigd, niet langer meer als "exoot" of "uitheems" hoeven te worden bestempeld en als 'ingeburgerd' kunnen worden beschouwd. NPDHV kan zich voorstellen dat Nederland hierin een beleid wil voeren dat dieren na twee of drie generaties aanwezigheid – zonder negatieve gevolgen – in Nederland dient te worden erkend als 'inheems'. Als alternatief stelt NPDHV voor dat aansluiting wordt gezocht bij de categorisering door de Vogelbescherming op grond waarvan een dier als 'ingeburgerd' kan worden beschouwd – en er dus geen sprake meer is van een exoot – als het dier zich minimaal 100 jaar na introductie zelfstandig heeft kunnen handhaven

⁵ NPDHV verwijst naar het begrip "wandeland bos", waarbij de beheerder de vrijheid om bos op de ene plaats te vellen en op de andere plaats spontaan te laten opstaan. Hier kunnen successiestadia van open terreintypen en gesloten bos ontstaan onder invloed van begrazing en windwoorp. Bos verdwijnt op de ene plaats terwijl elders open plaatsen dichtgroeien. In feite vindt boscompensatie plaats door spontane bosopslag. Voorwaarde is dat binnen het terrein het totale bosoppervlak gelijk blijft. Zie: Provinciaal Bestuur van Gelderland, De boswet in Gelderland. Handreiking aan boseigenaren en beheerders., provincie Gelderland: juni 2001. Link op 26 mei 2020 verkregen via: <https://edepot.wur.nl/324315>

⁶ Wij wijzen erop dat artikel 3.32 Bkl nu twee keer voorkomt. Een keer ten aanzien van geluidproductieplafonds en een keer ten aanzien van het fyto sanitair certificaat.

(en voortplanten)⁷ in combinatie met de voorwaarde dat de soort nog steeds niet-invasief is. Volgend jaar heeft de moeflon – bijvoorbeeld – in Nederland bewezen zich al honderd jaar zelfstandig te kunnen handhaven in het relatief voedselarme Veluwe milieu van Het Nationale Park de Hoge Veluwe. Deze zelfstandigheid – zonder schade aan haar omgeving – leidt ertoe dat geconcludeerd kan worden dat de moeflon inmiddels "*inheems*" is te noemen. Deze erkenning is voor NPDHV belangrijk, omdat de moeflon een essentiële schakel is voor het op natuurlijke wijze in stand houden en uitbreiden van de verschillende habitattypen (waaronder een prioritaire habitatype) in Het Nationale Park de Hoge Veluwe (en een natuurherstellend effect heeft op stikstofdepositie, doordat zij de biodiversiteit helpt in stand te houden, die anders verdwijnt!). NPDHV verzoekt daarom definitiebepalingen op te nemen die recht doen aan de zelfstandige aanwezigheid in Nederland van diersoorten die zich bijvoorbeeld meer dan 100 jaar, of meer dan (bijvoorbeeld) twee of drie generaties, zonder negatieve gevolgen in Nederland hebben bewezen. Nu slechts de begrippen "*exoot*" en "*uithemse soort*" zijn gedefinieerd en niet de "*inheemse soort*", bestaat daar nog ruimte voor.

§ 4.7.3 Aanwijzing douanekantoren

NPDHV heeft geen inhoudelijke opmerkingen ten aanzien van deze paragraaf, anders dan dat hier sprake is van een verschrijving. Zij gaat ervan uit dat hier is bedoeld de paragrafen door te nummeren naar § 4.7.4.

Afdeling 6.1 Meet- en rekenregels activiteiten waarover in omgevingsverordeningen regels zijn gesteld,

Artikel 6.1 (methode berekenen stikstofdepositie Natura 2000-activiteit)

NPDHV merkt op dat artikel 4.12a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur luidt:

"Voor de vaststelling of een activiteit door het veroorzaken van stikstofdepositie als een Natura 2000-activiteit moet worden aangemerkt, wordt de stikstofdepositie berekend met gebruikmaking van AERIUS Calculator versie 2019A."

Artikel 6.1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur luidt daarnaast:

"Op het berekenen van de stikstofdepositie door het verrichten van een Natura 2000-activiteit is AERIUS Calculator versie 2019A van toepassing."

---

⁷ Vergelijk <https://www.vogelbescherming.nl/over-ons/standpunten/standpunt-exoten>

Artikel 4.12a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur lijkt daarmee een gelijklopende strekking te hebben als artikel 6.1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. NPDHV verwijst in dit kader daarom naar hetgeen zij heeft opgemerkt onder artikel 4.12a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur, maar verzoekt de Minister te verduidelijken welke onderscheidende functie de regeling in artikel 6.1 ten opzichte van artikel 4.12a heeft. NPDHV geeft de Minister verder in overweging de twee artikelen op twee verschillende plekken in de Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur samen te voegen tot één artikel op één plek in de Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur hetgeen de leesbaarheid ten goede komt.

Afdeling 7.1 Omgevingsvergunningen

§ 7.1.8a Activiteiten die de natuur betreffen

Ter inleiding wil NPDHV acht slaan op het feit dat artikelen 7.197a tot en met 7.197k Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur regels bevatten die duiding geven *welke bescheiden* dienen te worden verstrekt bij de aanvraag voor een omgevingsvergunning voor een activiteit die de natuur betreft, maar zijn geschreven *alsof* zij de materiele vergunningplicht bevatten. NPDHV licht dit toe. In veel van voorgenoemde artikelen is de tekst van de bepaling die de reikwijdte van een verbod, een vergunningplicht of een vergunning(vrij) geval regelt, integraal vanuit het Besluit activiteiten leefomgeving of het Besluit kwaliteit leefomgeving overgenomen. Daardoor lijkt het alsof de ministeriële regels in de Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur (eveneens) de reikwijdte van de vergunning(plichtige of -vrije) activiteit duiden. Terwijl de bedoeling van de ministeriële regeling in de gevallen als bedoeld in onderhavige afdeling vaak alleen ziet op de (eisen van de) aan te leveren gegevens en bescheiden. NPDHV geeft in overweging hierin een duidelijker onderscheid te maken.

Ten aanzien van de artikelen 7.197a tot en met 7.197k Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur merkt NPDHV nu ook alvast in het algemeen op dat de aan te leveren bescheiden bij de aanvraag voor een omgevingsvergunning als te stringent worden ervaren en geen of te weinig ruimte voor flexibiliteit bieden voor een eigenaar en natuurbeheerder als NPDHV die hoogwaardige natuurdoelen nastreeft.

Artikel 7.197a (Natura 2000-activiteit)

Op grond van artikel 5.1 Omgevingswet is het verboden zonder omgevingsvergunning een Natura 2000-activiteit te verrichten. Deze activiteit wordt in de bijlage bij artikel 1.1 Omgevingswet als volgt omschreven:

"activiteit, inhoudende het realiseren van een project dat of het verrichten van een andere feitelijke handeling die, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen

voor een Natura 2000-gebied, de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend gevolg kunnen hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen."

NPDHV begrijpt dat deze definitie wordt aangepast conform de Wet van 18 december 2019, houdende regels voor de aanpak van de stikstofproblematiek in relatie tot natuur,⁸ welke wet per 1 januari 2020 in werking is getreden. De Spoedwet wijzigt het huidige artikel 2.7 Wet natuurbescherming in die zin dat het verboden is zonder vergunning van Gedeputeerde Staten een project te realiseren dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten *significante* gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied (in plaats van voorheen: de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied *kunnen* verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen). De Spoedwet wijzigt in overeenstemming met artikel 2.7 Wet natuurbescherming de definitie van een Natura 2000-activiteit in de Omgevingswet. NPDHV merkt op dat de Ontwerp Toelichting (nog) niet dienovereenkomstig is aangepast en nog spreekt over:

"vergunningplicht is vereist indien (...) de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kan verslechteren of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor dit gebied is aangewezen."

NPDHV zou graag in dit verband en gelet op de rechtszekerheid wel verhelderd willen zien wat onder "*significant*" wordt verstaan. NPDHV wenst verduidelijkt te zien wanneer sprake is van een significant verstorend effect. Daarnaast wenst zij te weten of voor dit *significante* verstorend effect een drempel is vastgesteld.

NPDHV merkt verder op dat lid 1 onder d ("*als sprake is van stikstofdepositie een berekening van de stikstofeffecten volgens het geldende systeem en mode*") van artikel 7.197a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur nieuw lijkt te zijn ten opzichte van de huidige regelgeving. Dit artikel is in zoverre dus ook niet beleidsneutraal overgegaan. De Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur zelf vermeldt verder niet wat het "*geldende systeem en mode*" is. Dat wordt alleen in de Ontwerp Toelichting gespecificeerd. Dat lijkt NPDHV een onvoldoende basis, althans onvoldoende duidelijk.

Mede in het kader van deze stikstofdepositie en de berekening van stikstofeffecten, benadrukt NPDHV graag, in vervolg op wat zij eerder heeft opgemerkt in deze

---

⁸ Spoedwet aanpak stikstof, *Stb.* 2019, 517.

zienswijze, nog het volgende. NPDHV is als professionele partij (eigenaar en parkbeheerder) in staat, en wil daartoe ook in staat worden gesteld, om zelf ten behoeve van toekomstige ontwikkelingen, waarvoor (mitigerende en compenserende) maatregelen voor natuurherstel nodig kunnen zijn, tot een 'natuurlijke' of 'vanzelfsprekende' saldering te komen binnen het geheel en het terrein van Het Nationale Park de Hoge Veluwe. In zoverre heeft NPDHV als grond- en parkeigenaar en beheerder een unieke positie. Sinds haar oprichting in 1935, heeft zij aangetoond hiertoe in staat te zijn.

Naast onderdeel d van artikel 7.197a lid 1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur komt onderdeel e ("*de gewenste geldigheidsduur van de aangevraagde omgevingsvergunning*") eveneens nieuw voor. NPDHV vraagt zich in dit kader af of hieruit blijkt dat omgevingsvergunningen voor Natura 2000-activiteiten onder de Omgevingswet daarmee in beginsel tijdelijk worden. Dat zou een grote (negatieve) weerslag op de bedrijfsvoering van NPDHV hebben. NPDHV ziet onderdeel e dan ook graag geschrapt (uit de Ontwerp Toelichting blijkt immers ook geen bijzondere toegevoegde waarde van dit onderdeel). Als alternatief voor schrappen zou in ieder geval in de Ontwerp Toelichting moeten worden verduidelijkt dat de genoemde duur in de aanvraag niet belet dat de omgevingsvergunning ook nog steeds voor onbepaalde tijd kan worden verleend.

Artikel 7.197b (flora- en fauna-activiteit: schadelijke handelingen vogelrichtlijnsoorten)

Ook ten aanzien van artikel 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur merkt NPDHV een intensivering op van de aan te leveren gegevens en bescheiden. Dit zorgt voor een verhoging van de administratieve lasten voor NPDHV. NPDHV benadrukt dat zij het eens is dat deze schadelijke handelingen niet onbeperkt mogen plaatsvinden. Desondanks stelt NPDHV zich op het standpunt dat zij als grond- en parkeigenaar en beheerder van Het Nationale Park de Hoge Veluwe, in staat moet kunnen worden gesteld om naar eigen inzicht en professionaliteit de biodiversiteit binnen het park in evenwicht te houden en waar mogelijk te vergroten.

In lijn daarmee stelt NPDHV daarom ook voor om te verduidelijken dat met artikel 7.197b lid 1 sub d onder 4 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur ("*ter bescherming van flora en fauna*") ook de '*bevordering van de biodiversiteit binnen een gebied*' wordt bedoeld. Daarnaast stelt NPDHV voor dit onderdeel⁹ meer gelijk te trekken met de

⁹ Artikel 7.197b lid 1 sub d onder 4 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur, alsook artikel 7.197c sub d onder 4 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur; artikel 7.197d sub d onder 4 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur; artikel 7.197e sub d onder 4 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur.

overige vergelijkbare artikelen¹⁰ in deze paragraaf, waarbij die artikelen in sub d onder 4 een extra element kent: "[...], of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats".¹¹ NPDHV vraagt de Minister dit element ter verduidelijking ook toe te voegen aan artikel 7.197b lid 1 sub d Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur.¹²

Daarnaast plaatst NPDHV graag een opmerking bij het natuurwaardenonderzoek genoemd onder artikel 197b lid 1 sub g Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. Deze opmerking geldt tevens voor het gelijklopende onderdeel in artikelen 7.197e sub g, 7.197f lid 1 sub g, 7.197h sub g; 7.197i lid 1 sub g Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. NPDHV is van mening dat de kring van personen die een natuurwaardeonderzoek mag verrichten door de huidige formulering te beperkt is. Het natuurwaardeonderzoek moet namelijk zijn verricht door personen die *beroepshalve* ecologisch advies verstrekken of werkzaamheden begeleiden op het gebied van situaties, habitats en soorten. Dit is geen beleidsneutrale omzetting, zoals wel de bedoeling is.¹³ In dit verband verwijst NPDHV naar de Gedragscode Natuurbeheer 2016-2021¹⁴ die op 19 december 2016 is goedgekeurd door de staatssecretaris van Economische Zaken. Uit deze gedragscode volgen de eisen aan een inventarisatiedeskundige en de inventarisatiegegevens (bijvoorbeeld dat de gegevens niet ouder mogen zijn dan *vijf* jaar in plaats van de *drie* jaar zoals nu voorgesteld). Daaruit volgt onder meer dat een deskundige zich niet alleen beroepsmatig kan kwalificeren, maar ook wanneer hij of zij voldoet aan gespecificeerde opleidingsvereisten, ervaring en/of activiteiten. NPDHV verzoekt de kring van deskundigen conform uit te breiden. NPDHV bestaat namelijk ook bij de gratie van de inzet van vrijwilligers, bijvoorbeeld pensioengerechtigden waarvan de kennis nog altijd adequaat is, maar die zich niet meer beroepsmatig inzetten. Uit de Ontwerp Toelichting blijkt niet waarom deze kring beperkt is tot beroepsgerechtigden. Daarnaast verzoekt NPDHV een termijn van vijf jaar aan te houden voor de houdbaarheid van de gegevens in het natuurwaardeonderzoek, tenzij in de tussentijd veranderingen hebben opgetreden.

Voorts staat in lid 3 van artikel 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur het volgende geformuleerd:

"Als het gaat om beperking van de omvang van een populatie van vogels en het bestrijden van schadeveroorzakende vogels door grondgebruikers van

---

¹⁰ Zoals bijvoorbeeld wel is opgenomen in artikel 7.197f lid 1 sub d onder 1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur; artikel 7.197g sub d onder 1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur; artikel 7.197h sub d onder 1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur; artikel 7.197i lid 1 sub d onder 1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur.

¹¹ Zie bijvoorbeeld artikel 7.197f lid 1 sub d onder 1 Omgevingsregeling; 7.197g sub d onder 1 Omgevingsregeling; 7.197h sub d onder 1 Omgevingsregeling en 7.197i lid 1 sub d onder 1 Omgevingsregeling

¹² En dus ook aan de artikelen genoemd onder voetnoot 10.

¹³ Ontwerp Toelichting, p. 5.

¹⁴ Vereniging van bos- en natuurterreineigenaren, 'Gedragscode natuurbeheer', 2016, link verkregen op 27 mei 2020 via: <https://www.vbne.nl/productdetails/gedragscode-natuurbeheer>.

volgens als bedoeld in het eerste lid [...]" (onderstreping NPDHV)

Dit lid is op deze wijze cumulatief geformuleerd. NPDHV gaat ervan uit dit niet cumulatief bedoeld is. Ter bescherming van de flora en fauna kan het immers nodig zijn de omvang van een populatie te beperken, zonder dat men op dat moment strikt genomen van schade spreekt.¹⁵ Dit wordt in de Ontwerp Toelichting bevestigd:

"Het huidige faunabeleid is dat een grondgebruiker een aantal individuen van schadeveroorzakende soorten af mag schieten indien de wettelijke voorwaarden is voldaan (onder andere dat de staat van instandhouding het moet kunnen lijden). In de huidige praktijk is dat ook nagenoeg altijd zo, omdat schadeveroorzakende soorten doorgaans ruime populaties kennen waar afschot in het kader van schadebestrijding of populatiebeheer daar geen afbreuk aan doet." (onderstreping NPDHV)

NPDHV verzoekt de Minister ten behoeve van de duidelijkheid en begrijpelijkheid dan ook het gebruikte woord "en" te wijzigen in "of", opdat dit lid *niet* meer cumulatief geformuleerd is.

Artikel 7.197d (flora- en fauna-activiteit: niet-commercieel bezit vogelrichtlijnsoorten)

NPDHV verwijst naar haar opmerkingen bij artikel 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur.

Artikel 7.197e (flora- en fauna-activiteit: wijze vangen of doden vogelrichtlijnsoorten)

NPDHV verwijst naar haar opmerkingen bij artikel 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. Daarnaast merkt NPDHV op dat de minimale verschillen met artikel 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur niet bijdragen aan de duidelijkheid en begrijpelijkheid van de regelgeving. Dat het om de wijze van vangen of doden van vogelrichtlijnsoorten gaat is slechts af te leiden uit de titel en na bestudering van de hogere regelgeving (artikel 11.41 Besluit activiteiten leefomgeving).

Niet duidelijk is daarnaast of – indien men een vergunning op grond van artikel 11.41 Besluit activiteiten leefomgeving zal aanvragen – kan worden volstaan met een aanvulling van de verstrekte bescheiden voor een omgevingsvergunning op grond van 11.38 Besluit activiteiten leefomgeving in samenhang met artikel 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. De vereiste bescheiden op grond van artikel 7.197e Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur zijn immers gedeeltelijk overlappend met de

¹⁵ Bijvoorbeeld als sprake is van een bovenmatige stand van de betrokken diersoort, vergelijk Ontwerp Toelichting, p. 13.

vereiste gegevens op grond van artikel 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur.

NPDHV benadrukt dat wanneer het doel is om een populatie te beperken in omvang en/of schade te bestrijden (bijvoorbeeld aan gewassen, vee, bossen, etc.) of ter bescherming van flora en fauna, het daarnaast bezwaarlijk is wanneer de aanvrager toch verplicht wordt een beschrijving toe te voegen van de mitigerende en compenserende maatregelen die worden getroffen om (onvermijdelijke) schade aan de vogelsoort te voorkomen of te herstellen. In artikel 7.197b lid 3 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur is hiervoor een uitzondering opgenomen. Deze ontbreekt echter in artikel 7.197e Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. NPDHV zou graag zien dat de uitzondering ook in artikel 7.197e Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur wordt opgenomen.

Artikel 7.197f (flora- en fauna-activiteit: schadelijke handelingen habitatrichtlijnsoorten)

NPDHV verwijst naar haar opmerkingen bij artikel 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur.

Daarnaast vraagt NPDHV aandacht voor het volgende. In het kader van een omgevingsvergunning, wordt op grond van artikel 7.197f lid 1 sub d Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur een onderbouwing gevraagd waarom de activiteit nodig is. Blijkens artikel 7.197f lid 1 sub d onder 1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur kan de activiteit nodig zijn in het belang van de bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats. NPDHV onderschrijft dit. Graag ziet NPDHV nog verduidelijkt in de Ontwerp Toelichting dat hieronder ook kan worden verstaan de mogelijkheid dat een habitatrichtlijnsoort negatieve impact heeft op en negatieve gevolgen heeft voor andere diersoorten (al dan niet aangewezen op grond van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG 1992, L 206) ("**Habitatrichtlijn**"), natuurgebieden, habitattypen of biodiversiteit.

Ter illustratie: de wolf is een beschermde diersoort op grond van de Habitatrichtlijn. Onderzoek wijst uit dat waar de wolf verschijnt, de moeflon verdwijnt. De moeflon is een klein, wild schaap. Zij is beschermd op grond van de Habitatrichtlijn (bijlagen II en IV) en het Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijke leefmilieu in Europa (ook wel bekend als de Conventie van Bern, bijlage III). De moeflon vormt een makkelijkere prooi voor de wolf dan bijvoorbeeld het edelhert. Moeflons zijn echter essentieel voor NPDHV, Het Nationale Park De Hoge Veluwe en niet in de laatste plaats (het behouden en behalen van de

instandhoudingsdoelstellingen van) het Natura 2000 gebied Veluwe¹⁶. De moeflon is namelijk een uitmuntende begrazer van heide en dichtgegroeide stuifzandvlakten. De moeflon eet, anders dan Schotse Hooglanders en IJslandse paarden, veel jonge grove dennen, waardoor de moeflon een belangrijke bijdrage levert aan behoud en beheer van steeds zeldzamer wordende open landschappen op de Veluwe en de daarmee verbonden biodiversiteit. Zijn er geen moeflons om deze grassen en grove dennen weg te eten, dan draagt dit bij aan het dichtgroeien van deze open terreinen met gras en bomen. Dat gaat ten koste van de volgende habitattypen:

- (1) Zandverstuivingen (H2330)
- (2) Droge heiden (H4030)
- (3) Heischrale graslanden (H6230) (prioritaire habitatype¹⁷)

De bescherming van het habitatrictlijnsoort 'wolf' druist zo bezien in tegen de bescherming van een andere diersoort of tegen een of meerdere (beschermde) natuurlijke of zelfs prioritaire natuurlijke habitattypen. NPDHV ziet dan ook graag dat u de mogelijkheid onderzoekt om – geïnspireerd door het aangenomen wetsvoorstel in Duitsland¹⁸ – bij een aanval van de wolf op de moeflon, of erger, een mens, middels een omgevingsvergunning toe te staan dat elke wolf in de omgeving van het desbetreffende natuurgebied (Het Nationale Park De Hoge Veluwe) voortaan mag worden afgeschoten, net zo lang tot de aanvallen ophouden.

In het kader van artikel 7.197f ziet NPDHV vooral graag in de Ontwerp Toelichting verduidelijkt dat onder artikel 7.197f lid 1 sub d onder 1 Ontwerp-Aanvullingsregeling ook de situatie wordt verstaan waarin een habitatrictlijnsoort negatieve gevolgen heeft op wilde flora (in algemene zin; natuurgebieden, habitattypen en biodiversiteit) en fauna (in algemene zin; niet alleen habitatrictlijnsoorten maar ook andere diersoorten).

Artikel 7.197g (flora- en fauna-activiteit: bezit habitatrictlijnsoorten)

NPDHV verwijst naar haar opmerkingen bij artikel 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur.

Artikel 7.197h (flora- en fauna-activiteit: wijze van vangen of doden habitatrictlijnsoorten);

¹⁶ De Veluwe is in zijn geheel aangewezen als gebied van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (Beschikking van de Europese Commissie van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio).

¹⁷ Prioritaire typen natuurlijke habitats zijn op het Europese grondgebied van de Lidstaten voorkomende typen natuurlijke habitats die gevaar lopen te verdwijnen en voor welke instandhouding de Europese Gemeenschap een bijzondere verantwoordelijkheid draagt omdat een belangrijk deel van hun natuurlijke verspreidingsgebied op Europees grondgebied ligt. Het Beheerplan Natura 2000 Veluwe beschrijft het als: "dat deze habitattypen extra kwetsbaar en bedreigd zijn en het voor de instandhouding noodzakelijk is de bescherming met de hoogste urgentie op te pakken."

¹⁸ ANP, 'Duitsland versoepelt de regels voor het afschieten van wolven, Trouw: 19 december 2019, link verkregen op 3 juni 2020 via: <https://www.trouw.nl/buitenland/duitsland-versoepelt-de-regels-voor-het-afschieten-van-wolven-bcedd981/>

NPDHV verwijst naar haar opmerkingen bij artikel 7.197e Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur.

Hoewel nu niet geheel duidelijk, gaat NPDHV ervan uit dat het gebruik van het geweer in het kader van beheer en schadebestrijding¹⁹ (dus niet de jacht) is toegestaan voor het doden van een habitatrictlijnsoort (na een verkregen vergunning daartoe).

Daarnaast merkt NPDHV op dat zij het gebruik van een geluiddemper (juist ter voorkoming van verstoring/verontrusting van (andere) soorten) in dit verband – vooral voor wat betreft grofwild – een geëigend middel vindt voor organisaties die zich actief met natuur- en wildbeheer en schadebestrijding bezighouden. Het gebruik van de geluiddemper zorgt ervoor dat andere dieren in de omgeving niet worden verontrust en/of gestoord (dit volgt uit wetenschappelijk en eigen onderzoek). De mogelijkheden voor het gebruik van een geluiddemper zijn nu (te) beperkt. De (aanvullende) eisen voor het gebruik daarvan onder de Wet wapens en munitie worden daarbij als stringent en een extra administratieve last ervaren. NPDHV vraagt de Minister het gebruik van een geluiddemper voor beheer en schadebestrijding – exclusief – toe te staan op grond van de natuurwetgeving.

Artikel 7.197i (flora- en fauna-activiteit: schadelijke handelingen andere soorten)

In artikel 7.197i Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur is bepaald welke gegevens en bescheiden moeten worden verstrekt bij een aanvraag om een omgevingsvergunning voor het opzettelijk doden of vangen van in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen of kevers, beschadigen of vernielen van de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van die dieren of in hun natuurlijke verspreidingsgebied plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen van vaatplanten, bedoeld in artikel 11.55 van het Besluit activiteiten leefomgeving.

NPDHV verwijst naar haar opmerkingen bij artikel 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. In aanvulling op wat NPDHV reeds heeft opgemerkt onder 7.197b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur wenst NPDHV graag verduidelijkt te zien wat wordt verstaan onder *opzettelijk*. Tijdens dagelijks beheer kan het voorkomen dat (dat is onvermijdelijk) dieren (bijvoorbeeld) worden overreden of hun nesten worden vernield. NPDHV vindt het onwenselijk dat deze situaties zouden worden geschaard onder *opzet*. NPDHV wenst graag verduidelijkt dat schadelijke situaties bij het dagelijks beheer hier niet onder vallen. Zij ziet graag verduidelijkt dat deze situaties van artikel 7.197i Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur zijn vrijgesteld omdat de genoemde opzet niet aanwezig is. Voor zover daarvan wel sprake zou zijn merkt NPDHV op dat in het kader van beheer

---

¹⁹ In het belang van, onder meer, de bescherming van wilde flora of fauna (in algemene zin, dus ook de biodiversiteit), of in het belang van de instandhouding van natuurlijke habitats en ter voorkoming van ernstige schade aan bossen, wateren of andere vormen van eigendom.

eveneens gewerkt kan worden met een programmatische aanpak. Dit kan NPDHV in staat stellen met de benodigde flexibiliteit naar eigen inzicht en op basis van haar eigen professionaliteit Het Nationale Park De Hoge Veluwe te beheren en kan voorkomen dat steeds voor iedere activiteit een vergunning moet worden aangevraagd met alle daarbij behorende administratieve lasten van dien.

Ten aanzien van de wijze of vangen van "*andere soorten*", verwijst NPDHV naar haar opmerking onder artikel 7.197h voor wat betreft het geprefereerd gebruik van geluiddempers.

Artikel 7.197j (flora- en fauna-activiteit: bijvoeren)

Op grond van artikel 11.61 Besluit activiteiten leefomgeving geldt het verbod, bedoeld in artikel 5.1 lid 2 onder g Omgevingswet, om zonder omgevingsvergunning een flora- en fauna-activiteit te verrichten, ook voor het bijvoeren van in het wild levende edelherten, damherten, reeën, wilde zwijnen, fazanten, wilde eenden, houtduiven, hazen of konijnen. In artikel 7.197j Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur zijn de gegevens en bescheiden opgenomen die bij een vergunningaanvraag moeten worden overlegd. Uit de Ontwerp Toelichting blijkt bovendien het beleidsuitgangspunt dat zeer terughoudend gebruik moet worden gemaakt van de mogelijkheid om bij te voeren. NPDHV merkt op dat het begrip "*bijvoeren*" nog niet is gedefinieerd. NPDHV wenst daarom verduidelijkt te zien wat de reikwijdte van het verbod is en wenst daarbij bevestigd te zien dat "*lokvoeren*" niet onder het begrip "*bijvoeren*" valt. Lokvoeren wordt ingezet om de zichtbaarheid van de wilde dieren in het park te verbeteren zodat het voor bezoekers interessant blijft het park te bezoeken en dus inkomsten kunnen worden gegeneerd. Daarnaast wordt lokvoeren ingezet voor schadebestrijding.²⁰ Er is in die zin geen sprake van een voedseltekort of bijzondere weersomstandigheden. Lokvoeren heeft derhalve een geheel ander doel en aanleiding. NPDHV gaat daarom ervan uit dat lokvoeren niet onder het begrip bijvoeren valt, maar ziet dit graag bevestigd in de Ontwerp Toelichting.

Afdeling 7.3 [Gereserveerd]

NPDHV heeft ten aanzien van deze afdeling geen opmerkingen, anders dan dat de afdeling een titel ontbeert.

§ 9.6.1 Flora- en fauna activiteiten: aanwijzing vergunningvrije gevallen soorten vogelrichtlijn

NPDHV begrijpt dat de onderhavige paragraaf de vergunningvrije gevallen regelt met

---

²⁰ Een situatie zoals beschreven in artikel 9.9 lid 2 Omgevingsregeling.

betrekking tot de Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PbEU 2010, L 20) ("**Vogelrichtlijn**"). In die gevallen is geen vergunning nodig als bedoeld in artikel 5.1 lid 2 onder g Omgevingswet, te weten een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit. Ten aanzien van deze paragraaf plaatst NPDHV graag een aantal opmerkingen.

Allereerst wil NPDHV benadrukken dat het zwaartepunt nu vooral lijkt te liggen bij beperkende regels ten aanzien van beheer en schadebestrijding, die op zichzelf reeds als doel hebben om de populatie te beperken (ter bescherming van flora en fauna en om schade te beperken en te voorkomen). De *focus* zou echter niet moeten liggen op het stellen van regels ten aanzien van de *middelen* (hoe beheer en schadebestrijding mag plaatsvinden) maar zou moeten liggen op het *doel* zelf (beheer en schadebestrijding). Het uitgangspunt zou aldus beheer en schadebestrijding moeten zijn, waarbij een acceptabel niveau van schade moet worden vastgesteld en gehandhaafd. Is het acceptabele niveau van schade (bijvoorbeeld populatieomvang) bereikt, dan is schadebestrijding vanaf dat moment niet meer nodig. NPDHV vraagt de Minister deze benadering voor de natuurregelgeving inzake beheer en schadebestrijding in overweging te nemen.

NPDHV begrijpt verder dat schadebestrijding dient plaats te vinden volgens de regels in het faunabeheerplan (artikel 11.64 van het Besluit activiteiten leefomgeving). NPDHV wenst van de Minister verduidelijkt te zien in hoeverre de provincie (Gedeputeerde Staten) vervolgens beperkingen en/of voorwaarden kan stellen aan de (landelijke) regels met betrekking tot vergunningvrije gevallen. Dit zou NPDHV als ongewenst zien met het oog op de duidelijkheid en rechtszekerheid.

Artikel 9.8 (aanwijzing vergunningvrije gevallen soorten vogelrichtlijn: bestrijding schadelijke vogels)

NPDHV merkt in het kader van artikel 9.8 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur op dat zij uit de Ontwerp Toelichting begrijpt dat het artikel ziet op:

*"soorten die niet in hun voortbestaan worden bedreigd of dat gevaar lopen, en de schade die dieren van de betrokken soorten veroorzaken moet behoren tot de typen schade, genoemd in artikel 11.45, tweede lid (soorten vogelrichtlijn)."*²¹

NPDHV vraagt zich in dit verband af of naar de actualiteit van deze lijst is gekeken. De grauwe gans veroorzaakt door heel het land veel schade en wordt daarnaast niet in zijn voortbestaan bedreigd. Dat is anders voor de houtduif, die de laatste tijd wel ernstig in

---

²¹ Ontwerp Toelichting, p. 11.

populatie afneemt maar nog wel op de wildlijst staat. NPDHV vraagt de Minister in overweging te nemen beheer en schadebestrijding als algemeen uitgangspunt voorop te stellen. Als alternatief vraagt NPDHV de lijst te heroverwegen, te actualiseren en ook alle andere soorten die niet in hun voortbestaan worden bedreigd en algemeen schade veroorzaken op te nemen in de lijst.

Als laatste ziet NPDHV verder graag artikel 9.8 lid 2 sub b onder 2° Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur als volgt aangevuld: "*schade aan flora, fauna of biodiversiteit*". Als alternatief verzoekt zij de Minister in de Ontwerp Toelichting te bevestigen dat schade aan de biodiversiteit ook onder artikel 9.8 lid 2 sub b onder 2° wordt begrepen.

Artikel 9.9 (middelen en methoden die zijn toegestaan voor bestrijden soorten vogelrichtlijn)

In artikel 9.9 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur zijn de middelen en methoden voor bestrijding geregeld. Ingevolge dit artikel zijn de volgende *middelen* toegestaan: geweren; honden (maar geen lange honden); aantoonbaar gefokte haviken, slechtvalken en woestijnbuizerds. Als *methoden* zijn aangewezen het vangen of doden met gebruikmaking van: niet-levende lokvogels; een middel waarmee lokgeluiden kunnen worden gemaakt; en lokvoer, dat niet vergiftigd of verdovend is.

Uit lid 3 van artikel 9.9 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur blijkt dat de aangewezen *middelen* niet mogen worden gebruikt op zondagen, de nieuwjaarsdag, de tweede paasdag, de Hemelvaartsdag, de tweede pinksterdag en de beide kerstdagen (en dus, zo begrijpt NPDHV, wel de aangewezen *methoden*). Een gebruiksverbod van de aangewezen middelen op zondagen, de nieuwjaarsdag, de tweede paasdag, de Hemelvaartsdag, de tweede pinksterdag en de beide kerstdagen acht NPDHV achterhaald en niet aansluitend op de praktijk. Uit de Ontwerp Toelichting blijkt dat deze dagen zijn uitgesloten van het gebruik van het geweer, de honden, de haviken, de slechtvalken en woestijnbuizerds, opdat op die dagen recreanten ongestoord van de natuur kunnen genieten. NPDHV kan dit standpunt niet volgen. Recreanten zijn niet meer slechts op zon- en feestdagen in de natuur te vinden. Recreanten komen zeven dagen per week. NPDHV ontvangt hen met open armen en houdt voldoende rekening met haar bezoekers naast de benodigde schadebestrijding. Die activiteiten kunnen naast elkaar bestaan. Een dergelijke eis volgt ook niet uit de Vogelrichtlijn of Habitatrichtlijn²². NPDHV verzoekt de Minister dan ook lid 3 te schrappen.

Desondanks draagt NPDHV de zorgen van de Minister een warm hart toe. Zij verzoekt dan ook, in lijn hiermee en zoals reeds eerder in deze reactie benadrukt, de Minister in

²² Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG 1992, L 206).

overweging te nemen het gebruik van geluiddempers in de natuurwetgeving toe te staan. Overlast en hinder voor de omgeving (mens en dier) kan hiermee worden voorkomen, althans aanzienlijk worden verminderd.

§ 9.6.3 Flora- en fauna activiteiten: aanwijzing vergunningvrije gevallen andere soorten

Artikel 9.19 (aanwijzing vergunningvrije gevallen andere soorten: bestrijding schadelijke dieren)

NPDHV merkt ten aanzien van artikel 9.19 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur op dat de schadebestrijding uitgangspunt moet zijn. Wanneer schadebestrijding uitgangspunt is en gedefinieerd is, is het niet nodig specifieke diersoorten aan te wijzen. Nu wordt veel regelgeving gewijd aan de manier van schadebestrijding, in plaats van het doel zelf.

NPDHV begrijpt uit de Ontwerp Toelichting dat de genoemde diersoorten (konijn, vos) niet in hun voortbestaan worden bedreigd (of dat gevaar lopen), maar wel in het hele land schade veroorzaken²³. Dat geldt ook voor reeën, maar reeën staan niet in deze lijst genoemd. NPDHV vraagt de Minister daarom in overweging te nemen de lijst uit te breiden, althans flexibeler in te richten met schadebestrijding als uitgangspunt.

Wat verder opvalt is dat de formulering van artikel 9.19 lid 2 sub b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur verschilt van die van artikel 9.8 lid 2 sub b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. NPDHV verzoekt artikel 9.19 lid 2 sub b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur het woord "*wilde*" te schrappen en "*ernstige*" te wijzigen in "*belangrijke*". Daarnaast verzoekt NPDHV het zinsdeel "*of andere vormen van eigendom*" ook in 9.8 lid 2 sub b Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur te incorporeren.

Artikel 9.20 (middelen en methodes die zijn toegestaan voor bestrijden andere soorten)

Ten aanzien van artikel 9.20 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur verwijst NPDHV naar haar opmerkingen die zij reeds heeft geplaatst bij artikel 9.9 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. Kort gezegd verzoekt NPDHV de Minister het legaal gebruik van een geluiddemper voor schadebestrijding exclusief op te nemen in de natuurwetgeving en de uitsluiting van zon- en feestdagen te schrappen om te laten aansluiten bij (moderne) praktijk inzake recreëren²⁴.

Artikel 9.23 (vergunningvrije gevallen bestendig beheer waarvan LNV bevoegd gezag is)

---

²³ Ontwerp Toelichting, p. 11.

²⁴ Het is een achterhaald idee dat mensen nog slechts recreëren op zon- en feestdagen.

NPDHV begrijpt dat artikel 9.23 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur de vergunning vrije gevallen regelt inzake Natura 2000-activiteiten of flora- en fauna-activiteiten als het gaat om handelingen in het kader van bestendig beheer of ruimtelijke ontwikkelingen van nationaal belang (bijvoorbeeld het aanleggen autosnelweg en landwinning). Dit roept vragen bij NPDHV op. Allereerst inzake de reikwijdte van het artikel. NPDHV vraagt zich af of dit artikel ertoe leidt dat per individueel dier moet worden bekeken of de schadelijke handeling (zoals het doden, vangen, vernielen) past binnen bestendig beheer of de ruimtelijke ontwikkeling, of dat de regeling ruimer moet worden opgevat. Daarnaast is het artikel naar de mening van NPDHV te veel gericht op *sec* het dier en te weinig gericht op de leefomgeving van dieren. Doordat de leefomgeving niet is vrijgesteld, kan de verstoring van de leefomgeving van het dier alsnog ervoor zorgen dat het bestendig beheer niet geheel is vrijgesteld. Daarnaast kan bestendig beheer overal plaatsvinden. Artikel 9.23 sub c onder 2 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur is daarom naar de smaak van NPDHV te beperkt geformuleerd. Andere natuurlijke vegetaties zouden aan dit onderdeel moeten worden toegevoegd. Voorts is het meer voor de hand liggend om natuurbeheer niet onder artikel 9.23 sub c onder 1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur te plaatsen, maar onder Artikel 9.23 sub c onder 2 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur. Als laatste suggereert NPDHV om ook al het grofwild en de ganzen aan bijlage XXXb toe te voegen. NPDHV vraagt de Minister de artikelen op voornoemde punten aan te passen en/of te verduidelijken.

§ 9.6.4 Modellen omgevingsvergunning voor een jachtgeweeractiviteit en omgevingsvergunning voor een valkeniersactiviteit

Artikel 9.24 (model van een omgevingsvergunning voor een jachtgeweeractiviteit),

NPDHV constateert dat een jachtakte (wederom) een geldigheidsduur heeft van een jaar en dus elk jaar moet worden vernieuwd. De duur van een jachtakte zou moeten worden gelijkgetrokken met de duur van een jachtakte in een land als Duitsland. In Duitsland is het mogelijk een jachtakte met een geldigheidsduur van drie jaar verleend te krijgen. Het heeft echter de voorkeur van NPDHV de geldigheidsduur van de jachtakte gelijk te trekken met de duur van een jachthuurovereenkomst, te weten tenminste zes jaar (thans artikel 3.23 Wet natuurbescherming, straks artikel 8.3 Omgevingswet). Het stelsel van beheersing van legaal wapenbezit wordt hierdoor niet doorbroken of anderszins in gevaar gebracht. Immers, de jachtakte (of straks: de omgevingsvergunning voor een jachtgeweeractiviteit) kan bij ongeregelheden steeds worden ingetrokken. NPDHV verzoekt daarom de Minister opnieuw te overwegen de geldigheidsduur van de jachtakte te verruimen. NPDHV vraagt de Minister de regelgeving op dit punt conform aan te passen.

§ 14.1.10 Activiteiten die de natuur betreffen

NPDHV heeft op jaarbasis een groot aantal vergunningen nodig. De administratieve lasten, waaronder het betalen van leges, die daarmee gemoeid gaan drukken zwaar (meer dan nodig is) op haar bedrijfsvoering. NPDHV verzoekt de Minister dan ook om met NPDHV te zoeken naar mogelijkheden om deze last te verminderen. Bijvoorbeeld door legalisering van de eerder beschreven programmatische aanpak, welke aanpak meerdere jaren bestrijkt en waarbij een integrale goedkeuring leidt tot vermindering van administratieve last van het aanvragen van de jaarlijkse losse, afzonderlijke benodigde omgevingsvergunningen of meldingen.²⁵ Deze aanpak zou ook (meer) aansluiten bij de doelen voor de invoering van de Omgevingswet dan nu het geval is (inzichtelijk omgevingsrecht, leefomgeving centraal, ruimte voor lokaal maatwerk en snellere besluitvorming). Voor een schets van de invulling van een dergelijk programma verwijst NPDHV naar de inleiding van deze zienswijze.

Hoofdstuk 17 Overgangsrecht

Artikel 17.5 (overgangsrecht aanvragen Natura 2000-vergunning en omgevingsvergunning)

NPDHV merkt op dat in artikel 17.5 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur (overgangsrecht aanvragen Natura 2000-vergunning en omgevingsvergunning) wordt verwezen naar artikel 4.15 (welk artikel niet van toepassing zou zijn). Echter heeft artikel 4.15 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur betrekking op de eisen aan het examen voor een jachtweerstandigheid. NPDHV gaat dan ook ervan uit dat de verwijzing naar dit artikel niet bedoeld is, aangezien ze materieel niets met elkaar van doen hebben. NPDHV meent dat hier bedoeld is: artikel 4.12a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur, waarin gebruikmaking van de AERIUS Calculator versie 2019A is voorgeschreven.

Mocht artikel 6.1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur zelfstandig blijven bestaan naast artikel 4.12a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur (zie eerdere opmerking van NPDHV), dan stelt NPDHV voor artikel 6.1 Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur (naast artikel 4.12a Ontwerp-Aanvullingsregeling natuur) ook niet van toepassing te verklaren op aanvragen voor een Natura 2000-vergunning of omgevingsvergunning gebaseerd op AERIUS Calculator versie 2019 die zijn ingediend voorafgaand aan de inwerkingtreding van spoedaanpak stikstof bouw en infrastructuur (*Stcrt.* 2020, 15825).

---

²⁵ Al dan niet in combinatie met het eerder in deze zienswijze voorgestelde systeem van certificering.

Tot Slot

Wij verzoeken u deze zienswijze bij uw besluitvorming te betrekken. Uiteraard zijn wij, NPDHV, bereid deze zienswijze ook mondeling en – indien mogelijk – in persoon toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

S.E. van Voorst tot Voorst
directeur

